

حج درمچ البلاخه

حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت

معاونت فرهنگ

مدیریت امور آموزشی و فرهنگی

سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْهِ

این مجموعه‌ی نفیس و زیبا به نام نهج البلاغه که اکنون در دست ماست و روزگار از کهنه کردن آن ناتوان است و گذشت زمان و ظهور افکار و اندیشه‌های نو مرتباً بر ارزش آن افزوده است، منتخبی از خطابه‌ها و دعاها و وصایا و نامه‌ها و جمله‌های کوتاه مولای متقیان علی علیه السلام است که به وسیله‌ی سید شریف بزرگوار رضی (رضوان الله علیه) در حدود هزار سال پیش گردآوری شده است.

کلمات امیرالمؤمنین علیه السلام همواره با دو امتیاز شناخته می‌شده است: یکی فصاحت و بلاغت، و دیگر چندجانبه بودن و به اصطلاح امروز چندبعدی بودن. هر یک از این دو امتیاز به تنهایی کافی است که به کلمات علی علیه السلام ارزش فراوان بدهد ولی توأم شدن این دو با یکدیگر، یعنی اینکه سخنی در مسیرها و میدان‌های مختلف و احیاناً متضاد رفته و در عین حال کمال فصاحت و بلاغت خود را در همه‌ی آن‌ها حفظ کرده باشد، سخن علی علیه السلام را قریب به حد اعجاز قرار داده است و به همین جهت سخن علی در حد وسط کلام مخلوق و کلام خالق قرار گرفته است.

این امتیاز نهج البلاغه برای فردی که سخن شناس باشد و زیبایی سخن را درک کند، نیاز به توضیح و توصیف ندارد. اساساً زیبایی درک کردنی است نه وصف کردنی. نهج البلاغه پس از نزدیک چهارده قرن برای شنونده‌ی امروز همان لطف و شیرینی و جذابیت را دارد که برای مردم آن روز داشته است.

یاران علی علیه السلام خصوصاً آنان که از سخنوری بهره‌ای داشتند، شیفته‌ی سخنانش بودند. ابن عباس یکی از آن‌هاست. ابن عباس، خود خطیبی زبردست بوده است و اشتیاق خود را به شنیدن سخنان علی علیه السلام و لذت بردن خویش را از سخنان نغز آن حضرت کتمان نمی‌کرده است. چنانکه هنگامی که علی علیه السلام خطبه‌ی معروف شقشقیه را انشاء فرمود، ابن عباس حضور داشت؛ در این بین، مردی نامه‌ای به دست آن حضرت داد و سخن قطع شد. علی علیه السلام پس از قرائت آن نامه، با آنکه ابن عباس تقاضا کرد سخن را ادامه دهد ادامه نداد. ابن عباس گفت: هرگز در عمر خود از سخنی متأسف نشدم آن چنان که بر قطع این سخن متأسف شدم.

ابن عباس در مورد یکی از نامه‌های کوتاه علی که به عنوان خودش صادر شده می‌گوید:

بعد از سخن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از هیچ سخنی به اندازه‌ی این سخن سود نبردم.

معاویه بن ابی سفیان که سرسخت‌ترین دشمنان وی بود، به زیبایی و فصاحت خارق‌العاده‌ی سخن او معترف بود.

فردی به علی علیه السلام پشت می‌کند و به معاویه رومی آورد و برای اینکه دل معاویه را که از کینه‌ی علی علیه السلام می‌جوشد، خرسند سازد گفت: از نزد بی‌زبان‌ترین مردم به نزد تو آمدم.

آن چنان این چاپلوسی بی‌مورد بود که خود معاویه او را ادب کرد. گفت: وای بر تو! علی بی‌زبان‌ترین افراد است؟! قریش پیش از علی از فصاحت آگاهی نداشت، علی به قریش درس فصاحت آموخت.

برگفته از کتاب «سیری در نهج البلاغه»، شهید مرتضی مطهری

خانه امن

بَيْتِ الْحَرَامِ ... جَعَلَهُ ... لِلْعَائِدِينَ حَرَمًا

(خطبه ۱)

خداوند سبحان، کعبه را خانه امن و امان برای پناهندگان قرارداد

«خداوند سبحان، کعبه را خانه امن و امان برای پناهندگان قرارداد.»، به فرمایش حضرت، خانه کعبه، پناهی امن برای پناه جویان است؛ پناهگاهی امن برای: دنیای مشوش و سرگردان از فساد و تباهی. جوامع شکست خورده و ظلم زده. انسان‌های تشنه عدالت و امنیت. مردم گرسنه و مظلوم. خانواده‌های از هم گسیخته. گناه کاران طالب عفو و رحمت. مجرمان و توبه‌کنندگان. و...

بَيْتِ الْحَرَامِ ... يَا لَهْوَنَ إِلَيْهِ وَلَوْهَ الْحَمَامِ

(خطبه ۱)

خانه محترم خدا که... مردم همانند
کبوتران به آن پناه می‌برند.

خانه کعبه، پناهی امن برای پناه جویان است؛ حتی برای گیاهان و حیوانات. «بَيْتِ الْحَرَامِ ... يَا لَهْوَنَ إِلَيْهِ وَلَوْهَ الْحَمَامِ». (خطبه ۱) «خانه محترم خدا که... مردم همانند کبوتران به آن پناه می‌برند.» کعبه پناهی امن برای مردمان است که به سان کبوتران بی‌پناه و بی‌آشیان، بدان روی می‌آورند، به همان آرامش، به همان سکوت.

خدمت به حجاج

فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ... وَلَا تَحْجُبَنَّ ذَا حَاجَةٍ
عَنْ لِقَائِكَ بِهَا

(نامه ۶۷)

پس برای مردم حج را بپا دار...
و هیچ نیازمندی را
از دیدار خود محروم مگردان.

دعوت به حج

... حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ ... وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَاعاً
أَجَابُوا إِلَيْهِ دَعْوَتَهُ

(خطبه ۱)

خداوند در میان انسان‌ها،
شنوندگانی را برگزید
که دعوت او را برای حج اجابت نمایند.

«خداوند در میان انسان‌ها، شنوندگانی را برگزید که دعوت او را برای حج اجابت نمایند.»
حاجیانِ خانه خدا، دعوت شدگان بیت الله هستند. پول و مال و منال و رابطه و ...
نمی‌تواند باعث این سعادت شود.

دیدار کعبه

بَيْتِ الْحَرَامِ ... يَرِدُونَهُ وَرُودَ الْأَنْعَامِ

(خطبه ۱)

خانه محترم خدا... که مردم چونان
تشنگان به سوی آن روی می آورند.

حاجیان عاشق، برای دیدار خانه حق، این چنین با شوق و ولع به سوی آن هجوم می آورند.
هر زمانی صد بصر می بایدت هر بصر را صد نظر می بایدت
تا به هر چشمی نگاهی می کنی صد تماشای الهی می کنی
ابان گوید: با امام صادق علیه السلام میان حرمین سوار کجاوه بودیم، آن حضرت نزدیک حرم
پیاده شده، غسل نمود و نعلین به دست گرفت و پابرهنه به حرم وارد شد، من نیز چنین کردم.
فرمود: «هرکه بر آستان خداوند فروتن شد و چنین رفتار نمود که در من مشاهده کردی، خدا از
او صد هزار سیئه بزداید و برایش صد هزار حسنه بنویسد و صد هزار درجه بالا برد و صد هزار
حاجت روا کند. (کافی، ج ۴، ص ۳۹۸)
امام صادق علیه السلام همچنین فرمودند: «هرکه با وقار داخل مکه شد، گناهش آمرزیده است،
پرسیدند چگونه؟ فرمود: بی تکبر و جبروت داخل شود». (کافی، ج ۴، ص ۴۰۲)

دیدار عاشقانه کعبه

فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ ...
تَهْوَى إِلَيْهِ ثَمَارُ الْأَفْئِدَةِ

(خطبه ۱۹۲)

پس آن را خانه محترم خویش ساخت
که... انسان ها به سوی آن با عشق قلب
و میوه دل ها روی می آورند.

این فرمایش حضرت برگرفته از آن دعای ابراهیم خلیل است که در سوره ابراهیم آیه ۳۷ آمده است که از خداوند چنین می خواهد: رَبَّنَا ... فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ؛ «خدایا! دل های مردم را به سوی آن متوجه گردان که هوای آن را در سر پیورند.»

رحمت الهی در حج

... جَعَلَهُ اللَّهُ سَبِيًّا لِرَحْمَتِهِ

(خطبه ۱۹۲)

خداوند حج را سبب و وسیله‌ای برای رحمت خویش قرار داد.

از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند: روزی شخصی به محضر پدرم وارد شد و گفت: شما خاندان رحمتید که خداوند این ویژگی را به شما عطا فرموده است. فرمود: آری، ما چنینیم و خدا را بر این نعمت سپاس می‌نهیم. و در بیان حضرت امیر مؤمنان در این خطبه، از جمله طرق کسب رحمت الهی، انجام فریضه حج است.

زیارت خانه خدا

وَكُتِبَ (سبحانه) عَلَيْكُمْ وَفَادَتُهُ

(خطبه ۱)

و خداوند سبحان بر همه شما

مقرر داشت که

به زیارت بیت الله الحرام بروید.

و نیز از آن حضرت نقل شده که:

«الْحَاجُّ وَالْمُعْتِمِرُ وَفَدُ اللَّهُ وَحَقُّ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يُكْرِمَ وَفَدَهُ وَيَحْبُوهُ بِالْمَغْفِرَةِ»

؛ «حج و عمره گزار میهمان خداوندند و بر خداوند است که میهمانش را گرامی بدارد و از

او با غفران خویش پذیرایی نماید.» (بحار الانوار، ج ۹، ص ۸)

شست و شوی گناهان

وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ ...
يَرْحَضَانِ الذَّنْبَ

(خطبه ۱۱۰)

حج و عمره بیت الله الحرام ...
شست و شودهند گناهان هستند.

و نیز از امام صادق علیه السلام است که فرمودند:
«مِنَ الْحُجَّاجِ ... صِنْفٌ يَخْرُجُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ»؛
«از حجاجان گروهی هستند که در بازگشت ... از گناه خارج می شوند؛ مانند زمان تولد از
مادرشان (پاک می گردند)». (کافی، ج ۴، ص ۲۵۳).
بیا ای دل خدا را جستجو کن گل توحید را بگیر و بو کن
گناهان تمام عمر خود را بیا با آب زمزم شست و شو کن

... يَهْزُوا مِنَّا كِبَهُمْ ذُلًّا
يُهَلِّلُونَ لِلَّهِ حَوْلَهُ

(خطبه ۱۹۲)

عاشقان بیت الله الحرام، ... شانه‌های خود را با خضوع
و فروتنی (در سعی و طواف) می‌جنبانند و گرداگرد
کعبه تهلیل (لا اله الا الله) را بر زبان جاری می‌سازند.

هروله شکل خاصی از دویدن است که حجاج با شباهت دویدن اشتران، کبر و غرور راه رفتن را دور می‌ریزند و در برابر حق تعالی، خاضعانه مراتب ذلت و حقارت خویش را به نمایش می‌گذارند و بسیار زیبا ارزش فروتنی و افتادگی در برابر هم‌نوع را می‌آموزند و تمرین می‌کنند. * «... يَزْمُلُونَ عَلَى أَقْدَامِهِمْ». (خطبه ۱۹۲) «عاشقان بیت الله الحرام» بر پاهایشان هروله می‌کنند. «هروله از مستحبات سعی است که مردان حج‌گزار در فاصله‌ای مشخص از سعی را به حالت هروله می‌دوند.

طوافی چون فرشتگان

وَ اخْتَارَ... تَشَبَّهُوا بِمَلَائِكَةٍ
الْمُطِيفِينَ بِعَرْشِهِ

(خطبه ۱)

دعوت شوندگان حج بیت الحرام... همانند فرشتگانی
می شوند که برگرد عرش الهی طواف می کنند.

حجاج خانه خدا، در طوافشان، بسان فرشتگانی می گردند که با تمام وجود و از روی
اخلاص تمام و صفای دل، برگرد خانه حق می گردند.
عاشقان اول طواف کعبه جان کرده اند پس طواف کعبه تن فرض فرمان دیده اند.
پیش کعبه گشته چون باران زمین بوس از نیاز و آسمان را در طوافش هفت دوران دیده اند.
در طواف کعبه جان ساکنان عرش را چون حلی دلبران در رقص و افغان دیده اند.
(خاقانی)

علت انتخاب مکه

وَلَوْ أَرَادَ سُبْحَانَهُ أَنْ يَضَعَ بَيْتَهُ الْحَرَامَ وَمَشَاعِرَهُ
الْعِظَامَ بَيْنَ جَنَاتٍ وَأَنْهَارٍ... لَكَانَ قَدْ صَغُرَ قَدْرُ
الْجَزَاءِ عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلَاءِ ..

(خطبه ۱۹۲)

واگر خداوند، بیت الله الحرام و مکان های مراسم حج را در
میان باغ ها و نهرها و زمین های سبز و هموار و پر درخت و میوه
و مناطق آباد قرار می داد، به همان اندازه پاداش آن سبک تر
بود، بر حسب این که آزمایش و امتحان آن ساده تر بود

قرآن از زبان حضرت ابراهیم علیه السلام می فرماید: رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ
رَبَّنَا لِتَقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْنِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ؛ «پروردگارا! من بعضی از
فرزندانم را (اسماعیل و آنان که از او به هم خواهند رسید) در وادی و دره ای بی کشت و زرع (در اثر بی آبی) نزد خانه
محترم تو، سکونت دادم. پروردگارا! تا نماز پیا دارند. پس دل های پاره ای از مردم را به سوی آن مایل بگردان (برای حج)
و ایشان را از انواع میوه ها روزی ده شاید که تو را شاکر باشند.» (ابراهیم: ۳۷)

علوم دینی در حج

فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ ... فَأُفِتِّ الْمُسْتَفْتَى
وَعَلِّمِ الْجَاهِلَ وَذَاكِرِ الْعَالِمَ

(نامه ۶۷)

پس در حج، فتواها را به پرسش کنندگان ابلاغ کن
و ناآگاهان را آموزش بده

و بادانشمندان به گفتگو بپرداز.

تعلیم و تعلّم زمان و مکان خاص ندارد، اولیای الهی حتّی در صحنه جنگ، این مهم را به شیعیان خود آموخته‌اند. در این فرمایش علی علیه السلام ترویج و توجه به آموزش علوم دینی در حج را طی نامه‌ای به فرماندار منصوب خود در مکه فرمان می‌دهند.

حضرت امام خمینی رحمه الله در توصیه‌ای به علما می‌فرمایند: «به روحانیون محترم عرض می‌کنم که علاوه بر آن‌که مسائل را به طور وضوح که همه کس بفهمد، در جلسات متعدد به گروه خود یاد دهید، در وقت اعمال آنان نیز مواظب آن‌ها باشید و آن‌ها را هدایت فرمایید.» (فصلنامه میقات حج، ش ۳۲)

شست و شوی گناهان

وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ ...
يَرْحَضَانِ الذَّنْبَ

(خطبه ۱۱۰)

حج و عمره بیت الحرام ...
شست و شود هنده گناهان هستند.

عمره کردی، عمر باقی یافتی صاف گشتی بر صفا بشتافتی
مولوی

نابود کنندۀ فقر

حَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ
فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفُقْرَ

(خطبه ۱۱۰)

حج و عمره بیت الله الحرام
نابود کنندۀ فقر هستند.

انجام حج برای همیشه فقر را از انسان دور می سازد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «الْحَجُّ يَنْفِي الْفُقْرَ؛ حج باعث از بین رفتن فقر می شود.» پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «حُجُّوا تَسْتَغْنُوا؛ حج انجام دهید تا از نظر مالی بی نیاز شوید.» امام صادق علیه السلام نیز فرمود: «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَسْرَعَ غِنًى وَلَا أَنْفَى لِلْفَقْرِ مِنْ إِدْمَانِ حَجِّ هَذَا الْبَيْتِ؛ چیزی سریع تر برای بی نیازی مالی و نابود کننده فقر از مداومت حج خانه خدا ندیدم.»

وَلَقَدْ كَانَ (رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)
يُجَاوِرُنِي كُلِّ سَنَةٍ بِحِرَاءَ فَأَرَاهُ وَلَا يَرَاهُ غَيْرِي

(خطبه ۱۹۲)

همانا پیامبر صلی الله علیه وآله چند مالا از سال رادر
غار حرامی گذراند، تنها من او را مشاهده می کردم
و جز من کسی او را نمی دید.

بیان حضرت در این خطبه، دلبستگی و وابستگی ایشان به پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ و تربیت او در دامن آن حضرت است. هرچند که اشاره ایشان به حرا و غار حرا که محل اعتکاف حضرت رسول صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بوده است به جهت شرح اوصاف این مهبط وحی نبوده، لیکن این بیان حضرت می رساند که امیر مؤمنان علیه السلام در دوران جوانی به همراه پیامبر عظیم الشان به غار حرامی رفته است که این نشان از عظمت مولا و اوج نزدیکی او به رسول گرامی اسلام است که راه در خلوتگاه آن عزیز داشته است.

قدمت کعبه

أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ ... بِأَحْجَارٍ ... فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ

(خطبه ۱۹۲)

همانا خداوند سبحان آزمایش کرد انسان‌ها را از آدم
علیه السلام...

با سنگ‌هایی... که آن را خانه محترم خود قرار داد.

فرشتگان پس از حج آدم علیه السلام به استقبالش آمده، عرض کردند:
«يَا آدَمُ بَرِّ حَجَّكَ، طِفْ، فَقَدْ طَفْنَا بِالْفَنَى عَامٌ»؛
«ای آدم، نیک و پذیرفته باد حج تو، طواف کن که ما نیز دو هزار سال پیش از تو طواف
کردیم». (فصلنامه «میقات حج»، ش ۲۵، ص ۱۲)

پناهگاه‌ابی پناهان

جَعَلَهُ (سُبْحَانَهُ) ...

لِلْعَائِدِينَ حَرَمًا

(خطبه ۱)

**خداوند (سبحان) ... کعبه را خانه امن
برای پناهندگان قرارداد.**

در میان علمای شیعه حکمی است که در آن اتفاق نظر وجود دارد و آن این است که چنانچه مجرمی، به حرم پناهنده شود، در داخل حرم نمی‌توان او را قصاص کرد و یا بر او حد جاری ساخت. او در امان است، مگر این‌که از لحاظ غذا و آب در مضیقه و سختی قرار گیرد و ناگزیر شده، از حرم خارج گردد». قرآن می‌فرماید: وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا؛ «هرکس وارد آن جا (حرم) شود، در امنیت است.» (فصلنامه «میقات حج»، ش ۸، ص ۴۴)

ادای حق کعبه

...فَرَضَ حَقَّهُ

(خطبه ۱)

(خداوند سبحان)...

ادای حق کعبه را

واجب گردانید.

کعبه، این خانه محترم خداوند، به فرمایش حضرت، بر مردمان حق واجبی دارد که باید ادا شود. و حق آن، احترام کردن، حفظ حرمت، روی آوردن به آن، طواف و حج با شکوه است.

۲۰

عَلَم و نشانهُ اسلام

جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لِلْإِسْلَامِ عِلْمًا

(خطبه ۱)

خداوند سبحان،
کعبه را برای اسلام،
نشانهُ گویا قرار داد.

خداوند، کعبه را نشانهُ و پرچم اسلام قرار داد؛ پرچمی که همواره می بایست برافراشته بماند و درفش هر مکتب و هر ملت هرچه مستحکم تر باشد، نشان از استحکام و برقراری صاحب آن عِلْم دارد و کعبه باشکوه ترین پرچم در جهان است.

مایه قدرت اسلام

وَاللّٰهُ اللّٰهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ...
فَإِنَّهُ إِنْ تُرِكَ لَمْ تُنَظَرُوا

(نامه ۴۷)

خدارا، خدارا در باره کعبه...
که اگر ترک شود و خلوت گردد،
مهلت داده نمی شوید.

از مهم ترین رموز و آثار کعبه، نقش آن در استحکام و اقتدار اسلام و حکومت اسلامی است و در اهمیت آن همین بس که حضرت این بیان را در بستر شهادت به حسین علیهما السلام و در وصیت خود ایراد فرمودند.

فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ ...
فَصَارَ مَثَابَةً لِمُنْتَجِعِ أَسْفَارِهِمْ

(خطبه ۱۹۲)

پس خداوند کعبه را مرکز اجتماع ...
سر منزل و مقصود سفرها گردانید.

حضرت آیت الله خامنه ای حفظه الله: «حج یک مرکز اجتماع است؛ چرا که خداوند متعال می‌توانست برای زیارت خانه خدا تمام دوره سال را بگذارد. اگر فقط رفتن و دور خانه خدا طواف کردن و حال و توجه پیدا کردن بود، چه لزومی داشت که همه مردم دنیا موظف باشند که در یک روز و در یک مقطع زمانی و در روزهای مشخصی خانه خدا را زیارت کنند.» (فصلنامه «میقات حج»، ش ۴)

مظهر عبودیت

بَيْتِهِ الْحَرَامُ ...
جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ عَلاَمَةً لِّتَوَاضِعِهِمْ لِعَظَمَتِهِ

(خطبه ۱)

کعبه، این قبله مسلمانان جهان،
در تمام لحظات سال، شاهد سجود و
خضوع بندگان در برابر عظمت و عزت
خالق بی همتای عالم است.

کعبه محور طواف حج گزارانی است که همه ساله شکوه بندگی و اطاعت محض را در برابر
تنها شایسته بندگی، به نمایش می گذارند.

وسيله امتحان

أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْبَارٍ... فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ

(خطبه ۱۹۲)

همانا خداوند سبحان، انسان‌های پیشین
از آدم علیه السلام تا آیندگان این جهان را...
به وسیله بیت الله الحرام آزمایش کرد.

پس، بنای کار بر آزمایش انسان‌ها بوده است؛ آزمایشی سخت و دشوار.
در حدیث آمده است:

«وَهَذَا بَيْتُ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ لِيُخْتَبَرَ طَاعَتُهُمْ فِي آتِيَانِهِ، فَحَثَّهِمْ عَلَى تَعْظِيمِهِ وَزِيَارَتِهِ»؛
«این خانه‌ای که خلق را از رهگذران به عبادت فراخواند تا طاعت آنان را در آمدن به سوی
آن بیازماید، لذا آنان را به بزرگداشت این خانه واداشته است.» (بحار، ج ۹۹، ص ۲۹).

وعدگاه آمرزش الهی

بَيْتِهِ الْحَرَامُ ...
يَتَبَادَرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَغْفِرَتِهِ

(خطبه ۱)

دعوت شوندگان حج بیت الله الحرام...
به سوی وعدگاه آمرزش الهی می شتابند.

در این بیان، حضرت علاوه بر این که بیت الله را محل غفران الهی می خواند، حجاج خانه خدا را محتاج و طالب و حتی حریص آمرزش الهی شمرده، آنان را برای وصول به این وعدگاه شتابان و مشتاق می داند.

... يُحْرِزُونَ الْأَرْيَاحَ فِي مَشْجَرِ عِبَادَتِهِ

(خطبه ۱)

دعوت شوندگان حج بیت الله الحرام...
سودهای فراوان در این بازار عبادت الهی
به دست می آورند.

به فرمایش حضرت، حج سودها و منافع بسیاری دارد؛ سودهای دنیوی و سودهای اخروی که حضرت در این بیان سودهای اخروی در بازار عبادت الهی را که نصیب حج گزار می گردد، یاد آورد می شوند.

جایگاه پیامبران

وَوَقُّوْا مَوَاقِفَ اَنْبِيَائِهِ

(خطبه ۱)

(دعوت شوندگان به خانه خداکسانی
هستند که) پای بر جای پا و جایگاه
پیامبران الهی می نهند.

پا جای پای انبیا گذاردن و در مقام آن‌ها ایستادن، به معنای پیروی از انبیای الهی است
که هرکدامشان در این وادی عشق، حج خانه کرده‌اند. و حاجی در این مکان، حرکت در
مسیر آن‌ها و پیروی آنان را در نظر دارد.

ویژگی حجاج

حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ... وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَاعاً
أَجَابُوا إِلَيْهِ دَعْوَتَهُ

(خطبه ۱)

خداوند سبحان از میان انسان ها، شنوندگانی
را برگزید که دعوت او را برای حج اجابت کنند و
تصدیق سخن او بنمایند.

حضرت در این بیان، پنج توصیف از حجاج بیان کرده، می فرمایند حاجیان:
۱- انتخاب شده خداوندند. ۲- در برابر فرمان خداوند گوش شنوا دارند. ۳- برای حج
بیت الحرام دعوت شده اند. ۴- دعوت حق را لبیک می گویند. ۵- فرمان الهی و اِذْنُ فِی
النَّاسِ... را تصدیق و اطاعت می کنند.

وسيله تقرب

إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوْسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ
 سُبْحَانَهُ وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ

(خطبه ۱۱۰)

همانا بهترین چیزی که انسان‌ها
 می‌توانند به وسیله آن به خداوند سبحان
 نزدیک شوند و تقرب جویند (ده چیز، از
 جمله:) حج و عمره بیت‌الله الحرام است.

در این خطبه که به خطبه دیاج نیز مشهور است، حضرت در کنار حج، عمره را نیز
 بهترین وسیله توسل به خداوند متعال برمی‌شمارند.

۳۰

تبلیغات حج

فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ
وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ

(نامه ۶۷)

حج را برای مردم بیای دار وروزه‌های خدا را یادشان بیاور.

یادآوری روزه‌های الهی و ایام الله، تبلیغ و اشاعه معروف‌ها و اعمال حسنه و تبلیغ اسلام ناب، از وظایف سرپرست حجاج در این فریضه الهی است. در ضمن تبلیغات حج می‌تواند در تشویق و تهییج مردم به اقامه قسط و عدل و شکوه بیشتر مراسم حج کمک نماید و عشق و علاقه مسلمانان را به روزه‌های خوب پیروزی و روزه‌های بزرگ تاریخ اسلام افزایش و به روزه‌های مهم مرگ و معاد متوجه گرداند.

همبستگی در حج

فَرَضَ اللَّهُ ...
الْحَجَّ تَقَرُّبَةً لِلدِّينِ

(حکمت ۲۵۲)

خداوند حج را برای نزدیکی و
همبستگی مسلمانان،
واجب گردانید.

همبستگی و وحدت مسلمانان ضرورتی است انکارناپذیر و کعبه به عنوان قبله واحد مسلمانان و حج به عنوان بزرگ‌ترین همایش جهانی توحیدی، تأثیری شگرف در این امور مهم دارند: همبستگی کشورهای مسلمان؛ همبستگی افکار و اندیشه‌های اسلامی؛ همبستگی ملت‌های مسلمان؛ و همبستگی افراد در این دین الهی.

یک رنگی در حج

قَدْ نَبَذُوا السَّرَائِلَ

وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ

(خطبه ۹۲)

(عاشقان بیت الله الحرام) لباس های
خود را که نشانه شخصیت هر فرد است
درآورند و پشت سر اندازند.

در اجتماع پرشکوه حج، خیل عظیم حجاج با لباس بی تکلف و ساده احرام، علاوه بر
حذف شخصیت های کاذب، یک شکل و یک رنگ و متحد و همدل، ندای توحید
سر می دهند.

۳۳

سنگ‌های کعبه

«أَحْبَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَا تُبْصِرُ وَلَا تَسْمَعُ»

(خطبه ۱۹۲)

«سنگ‌های کعبه، که نه زیان

می‌رسانند و نه نفعی دارند، نه می‌بینند

و نه می‌شنوند»

حضرت در ادامه خطبه می‌فرمایند: خداوند همین سنگ‌ها را با این خصوصیات، در شکل بیت الله الحرام، وسیله امتحان آدمیان ساخت.

مرکلوخ کعبه را چون قبله کرد خاک مردان باش ای جان در نبرد
کعبه مردان نه از آب و گل است طالب دل شو که بیت الله دل است
مولوی

فلسفه سادگی کعبه

وَلَوْ كَانَ ... الْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا بَيْنَ زُمْرَةِ خَضِرَاءَ وَ
يَاقُوتَةٍ حُمْرَاءَ وَنُورٍ وَضِيَاءٍ لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشَّكِّ
فِي الصُّدُورِ وَلَوْ ضَعَّ مُجَاهِدَةً إِبْلِيسَ عَنِ الْقُلُوبِ

(خطبه ۱۹۲)

و اگر... سنگ های کعبه از زمرد سبز و یاقوت سرخ و دارای نور
و روشنایی بودند، دل ها دیرتر به شک و تردید می رسیدند و
تلاش شیطان بر قلب ها کمتر اثر می گذاشت.

بیان حضرت در این است که سادگی خانه کعبه، آلیه های ظاهری پذیر و بندگی پوچ را از بین می برد،
چه بسا که شکوه و عظمت ظاهری کعبه مانند قصر پادشاهان، آنان را به عبادتی بی محتوا سوق دهد؛
چرا که توجه به قدرت های طاغوتی و قصرهای رفیع زورمداران، یک اقدام شیطانی و یک وسوسه
اهریمنی و یک رویکرد شیطانی است. و عبادت خداوند نه برای شکوه خانه اش، که برای عظمت و
جلال خود اوست. و این وسیله امتحانی می بایست این چنین سخت باشد تا آزمون بندگان به درستی
صورت پذیرد.

«فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ ... فَأُفْتِ الْمُسْتَفْتَى وَعَلِمَ الْجَاهِلَ».

(نامه ۶۷)

«پس حج را برای مردم بپا دار... و فتاوی
صادره را به پرسش کنندگان ابلاغ کند
و ناگاهان را تعلیم ده»

در این فرمان، حضرت پس از برپایی حج، لزوم تعلیم فتاوی دینی و آموزش حجاج را به عنوان وظایف دیگر حکومت اسلامی و سرپرست حجاج به فرماندار منصوب خود در مکه ابلاغ می‌کنند.

امام خمینی قدس سره می‌فرمایند: «یکی دیگر از وظایف مهم، قضیه آشنا کردن مردم است به مسائل حج، آدم بسیار می‌بیند که حج می‌روند، زحمت می‌کشند، لیکن مسأله حج را نمی‌دانند.»

جهاد ناتوانان

«... وَالْحَجُّ جِهَادٌ كُلِّ ضَعِيفٍ»

(حکمت ۱۳۶)

حج جهاد هر ناتوان است.

علی علیه السلام با این بیان، حج را مرتبه ای از جهاد فی سبیل الله قرار می دهند که مفهوم انجام حج را پیروزی بر سپاه دشمن در کمین می توان شمرد. بیانی که هم اهمیت و ارزش حج را بیان می کند و هم افراد ناتوان را از ناامیدی و دوری از مسؤولیت شرکت در جنگ، بر حذر می دارد.

۳۷

حج آدم

«... ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَلَدَهُ أَنْ يَتُّنُوا
أَعْطَاهُمْ نَحْوَهُ»

(خطبه ۱۹۲).

«سپس آدم علیه السلام و فرزندانش را
فرمان داد که به سوی کعبه بیایند»

حضرت آدم علیه السلام و فرزندانش نیز به فرمان خداوند به این امتحان الهی تن دادند
و به سوی آن روی آوردند، حج گزاردند و مورد احترام و تبریک فرشتگان قرار گرفتند و در
پی آدم علیه السلام سایر پیامبران الهی، این فرمان خداوند را بیک گفتند.

«حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ ... وَجَعَلَهُ ... وَإِذْ عَاْنِمُ لِعِزَّتِهِ»

(خطبه ۱)

«حَجَّ بَيْتِ الْحَرَامِ... که خداوند نشانه

اعتراف مردم به عزّت و بزرگی خویش

قرار داد»

اذعان و اعتراف به عزّت و بزرگی خداوند و کوچکی و ذلّت انسان در برابر حضرت باری
تعالی، بیان بندگی خالص مخلوق است در برابر خالق و سرتاسر حج، مشق توحید و درس
عبودیت مسلمان مؤمن است.

حج، بهای بهشت

«جَعَلَهُ اللهُ... وَصَلَةً إِلَى جَنَّتِهِ».

(خطبه ۱۹۲)

خداوند حج را وسیله‌ای... برای رسیدن
(بندگان) به بهشت خویش قرار داد

برای وصال و راهیابی به جنت و بهشت، قیمت و بهایی لازم است که حج مقبول به فرموده حضرت، یکی از آنهاست و این جنت، جنت اوست. جنت خاص اوست.

حج، وسیله خلوص

«فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ... وَتَمْحِصاً بَلِيغاً».

(خطبه ۱۹۲)

پس آن را خانه محترم خویش قرار داد (و)
حج آن را... برای پاکسازی و خالص شدن

زائر بیت الله الحرام با تحمّل سختی های سفر و طّیّ راه های پر مشقت و اقدام به این عبادت الهی، تأثیرات ارزشمندی را در پاکسازی دل، از هر آنچه غیر خداست، به دست می آورد و با حجّی مقبول بر خلوص دل می افزاید و صفای باطن را تحصیل و به ارمغان می برد.